

Arvamus käsikirja

Ruumiliste loodusandmete statistiline analüüs. Kalle Remm, Jaanus Remm ja Ants Kaasik. Tartu 2012.

kohta

Kalle Remmi poolt ja juhtimisel on ära tehtud uskumatult mahukas, hoolikas ja tänuväärne töö. Tehtu on igasuguse kahtluseta positiivselt väärtustatav ja kõrgelt hinnatav, kuid pean siiski konstruktiivsemaks pikemalt peatuda just kriitilisematel punktidel – seda lootuses, et mõni minu märkus võiks ehk juhukombel aidata käsikirja järgnevaid versioone veelgi paremaks muuta.

* Meel tõrgub nimetamast retsenseeritavat teksti õpikuks. Definitsiooni kohaselt peaks õpiku järgi olema võimalik (ka iseseisvalt) õppida, retsenseeritava teksti puhul on asi kahtlane. Seda sellepärast, et tekst on asjatundmatu iseõppija jaoks läbivald liiga lakooniline ja sõnastuslikult keeruline, seda eriti kesksete mõistete ja põhimõtete selgitamise osas. Omades kogemust andmeanalüüsi põhitõdede õpetamisest bioloogia eriala magistrantidele tean, et algajate tarbeks tuleb põhimõtted ja põhimõisted teha puust ja punaseks, neid tuleb seletada mitu korda ja mitmes erinevas sõnastuses ja kindlasti näidetega sidudes. Praegune versioon retsenseeritavast tekstist on minu hinnangul *õpikuna* kasutatav vaid õppijate poolt, kes kas on enamust esitatavast juba korra kuulnud või kelle matemaatiline isetaiplikkus ületab bioloogia magistrantide keskmise vähemalt kahe standardhälbe võrra. Loodan muidugi, et eksin. Näiteks võiks tuua valdkonna igati kekse mõiste *vabadusaste* definitsiooni, mis on esitatud sedavõrd abstraktsel viisil, et selle adekvaatne seostamine termini kasutamise praktikaga on võimalik vist vaid erihariduse olemasolul. Kuigi retsenseeritav tekst ehk pole õpik, on tegemist kindlasti väärtusliku õppevahendiga. Kindlasti sobib tekst selliseks õppevahendiks, mis täiendab „puust ja punast“ loengut, aga eelkõige näen selle funktsiooni korvamatu maakeelse abimaterjalina õppejõule. Sellisena leiab retsenseeritav tekst kohest ja äärmiselt tänuväärset kasutust ka allakirjutanu poolt.

* Erihariduseta statistika kasutaja jaoks on eelkõige olulised kaks aspekti: 1) milline analüüsimeetod valida ja 2) kuidas analüüsi tulemusi interpreteerida. Mina ehitaksin mitteprofessionaali mõeldud statistikaõpiku üles nendele kahele vaalale, esitades kõike muud nii vähe kui hädapärast vaja. Retsenseeritav tekst päris sellise rõhuasetusega ei ole.

* Meeldiv on viidete rohkus, kuid näen siin mõningast ebajärjekindlust: mitte kõik alapeatükid pole viidetega piisavalt varustatud. Teadustegevuse praktikas tuleb statistikaalaste viidete tähtsus eelkõige esile väitluses artikli retsensentidega: ma võin küll teha nii, nagu Remm et al. õpetab, aga iriseva retsensendi vaigistamiseks peaks varuks olema midagi veel; tore, kui see „veel“ oleks kähku leitav. Arvan ka, et klassikaliste viidete (et kust miski meetod alguse sai, 1930....) esitamine pole sellises tekstis vajalik, palju praktilisem oleks viidata võimalikult värsketele teema käsitlusele, ajalugu jäägu ajaloolastele.

* Teksti üldine struktuur on igati asjalik, kuid ka siin oleksid mõned ettepanekud. Nimelt kaotaksin mina ära peatüki 1 jagades selle sisu ära peatükkide 2 ja 3 vahel: kirjeldava statistika (standardhälbed jne) osa praeguse peatüki 2 algusesse ja statistiliste testide osa peatüki 3 algusesse; praegune struktuurilahendus viib selleni, et peatükid 2 ja 3 on sageli sunnitud kordama peatükis 1 öeldut, mis on mõnevõrra häiriv. Veidi ehk põhjendamatuid ja mõnikord ka ristviitamata kordusi esineb ka mujal. Ka oleks abiks, kui peatükkide sissejuhatavad osad seletaksid pikemalt, mida kõike peatükis oodata on ja kuidas need oodatavad asjad terviku moodustavad.

* Saan aru, et teksti mittesidumine konkreetsete tarkvaralahendustega on autorite teadlik valik. Saan aru ka sellest, et valiku põhjuseks on soovitusväärseimate tarkvaralahenduste nimekirja paratamatu muutumine ajas. Siiski tean erihariduseta statistikakasutajana, et sageli on just võimetus siduda teooriat konkreetse programmiga oluliseks takistuseks töö edenemisel. Kui programmi manuaal seletab asja vähegi teiste sõnadega kui teooriaõpik, ei ole amatöörstatistik kunagi kindel, kas need kaks asja ikka vastavad teineteisele, maatrikskeeles esitatut aga tõlgendada ja võrrelda me ise ei suuda. Loomuliku lahendusena näib kursuse võrgulehele pidevalt kaasajastatava programmidele viitava lisamooduli loomine, kuid mõistan ka seda, et selline töö oleks hirmutavalt suur.

Kokkuvõttes toetan igati ja igasuguse kõhkluseta teksti avaldamist võrguväljaandena, eelistatult koos selgelt väljendatud palvega esitada parandus- ja parendusettepanekuid. Ma ei ole kindel, kas teksti avaldamine trükis oleks mõttekas, kuid igal juhuks peaks tekst enne raamatusse raiumist paari aasta jooksul kasutajate kommentaare koguma. Töö on väga hea, aga kindlasti saab veel paremini.

04. septembril 2012

Toomas Tammaru, TÜ zoologia professor